ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 18ης Σεπτεμβρίου 2003 *

Στην υπόθεση C-416/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunale civile di Padova (Ιταλία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Tommaso Morellato

και

Comune di Padova,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 28 ΕΚ και 30 ΕΚ),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο του τέταρτου τμήματος, προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, D. A. O. Edward (εισηγητή), A. La Pergola, P. Jann και S. von Bahr, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους H. van Lier και R. Amorosi,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Ιουνίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2000, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Νοεμβρίου 2000, το Tribunale civile di Padova υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, πέντε προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 28 ΕΚ και 30 ΕΚ).

2 Τα ερωτήματα ανέκυψαν στο πλαίσιο ανακοπής που άσκησε ο T. Morellato κατά του εντάλματος πληρωμής με το οποίο ο Δήμαρχος της Πάδοβας απαίτησε από τον T. Morellato την καταβολή προστίμου για τον λόγο ότι είχε παραβεί την ιταλική ρύθμιση που διέπει την εμπορία του άρτου που λαμβάνεται κατόπιν της ολοκληρώσεως του ψησίματος άρτου που έχει ψηθεί εν μέρει μόνο.

Το εθνικό νομικό πλαίσιο

3 Ο legge nº 580, Disciplina per la lavorazione e commercio dei cereali, degli sfarinati, del pane e delle paste alimentari (ιταλικός νόμος περί ρυθμίσεως της μεταποιήσεως και της εμπορίας σιτηρών, αλεύρων, άρτου και ζυμαρικών), της 4ης Ιουλίου 1967 (GURI αριθ. 189, της 29ης Ιουλίου 1967, σ. 4182, στο εξής: νόμος 580/1967), ρυθμίζει στην Ιταλία την παρασκευή και την εμπορία των σιτηρών, των αλεύρων, του άρτου και των ζυμαρικών.

4 Το άρθρο 14 του νόμου 580/1967, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 44 του legge nº 146, Disposizioni per l'adempimento di obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia alle Comunità europee — legge comunitaria 1993 (νόμου περί των διατάξεων για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή της Ιταλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες — κοινοτικός νόμος 1993), της 22ας Φεβρουαρίου 1994 (τακτικό συμπλήρωμα 39 της GURI 52, της 4ης Μαρτίου 1994, σ. 1), ορίζει τα εξής:

«1. "Άρτος" καλείται το προϊόν που λαμβάνεται μετά το ολοκληρωμένο ή μη ψήσιμο ζύμης που έχει φουσκώσει αρκετά και έχει παρασκευαστεί με σιτάλευρο, νερό και ζυθοζύμη (μαγιά), με ή χωρίς την προσθήκη μαγειρικού άλατος (χλωριούχου νατρίου).

2. Το προϊόν που αναφέρεται στην παράγραφο 1 πρέπει, όταν το ψήσιμό του δεν είναι ολοκληρωμένο και προορίζεται για τον τελικό καταναλωτή, να συσκευάζεται ευθύς εξαρχής χωριστά και να φέρει ετικέτα στην οποία να αναγράφονται τα στοιχεία που προβλέπει η ισχύουσα νομοθεσία, καθώς και, κατά τρόπο σαφή και ευανάγνωστο, η ονομασία "άρτος" ή "ψωμί", με την προσθήκη της φράσης "ψημένο εν μέρει" ή άλλης ισοδύναμης φράσης. Στην ετικέτα πρέπει επίσης να αναγράφεται ότι το προϊόν πρέπει να ψηθεί πριν από τη βρώση και να υποδεικνύονται οι σχετικοί τρόποι ψησίματος.

3. Στην περίπτωση κατεψυγμένου προϊόντος, στην ετικέτα πρέπει να αναγράφονται, πέρα από τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 2 στοιχεία, τα στοιχεία που προβλέπει η ισχύουσα νομοθεσία για τα κατεψυγμένα προϊόντα, καθώς και η λέξη "κατεψυγμένο".

4. Ο άρτος που λαμβάνεται μετά από συμπληρωματικό ψήσιμο του εν μέρει ψημένου, κατεψυγμένου ή μη, άρτου πρέπει, κατόπιν της συσκευασίας του και της επικολλήσεως ετικέτας στην οποία να αναφέρονται τα στοιχεία που προβλέπει η ισχύουσα για τα είδη διατροφής νομοθεσία, να διανέμεται και να πωλείται σε σημεία διαφορετικά από τα σημεία πωλήσεως του νωπού άρτου και πρέπει να αναγράφονται τα αναγκαία στοιχεία για την ενημέρωση του καταναλωτή ως προς τη φύση του προϊόντος.

5. Στα προϊόντα που δεν προορίζονται για τους τελικούς καταναλωτές εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 17 του νομοθετικού διατάγματος 109, της 27ης Ιανουαρίου 1992.»

5 Στις 30 Μαΐου 1995 ο Υπουργός Βιομηχανίας, Εμπορίου και Βιοτεχνίας της Ιταλίας απέστειλε μια «εγκύκλιο επιστολή» στα Uffici provinciali dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato (Επαρχιακά Γραφεία Βιομηχανίας, Εμπορίου και Βιοτεχνίας) (στο εξής: εγκύκλιος). Απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Ιταλική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι το έγγραφο αυτό δεν αποτελεί εγκύκλιο υπό την

τεχνική του όρου έννοια, καθόσον θα έπρεπε να έχει δημοσιευτεί στην *Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana.*

6 Από τις παρατηρήσεις της Επιτροπής προκύπτει ότι η εγκύκλιος εκδόθηκε κατόπιν της κινήσεως κατά της Ιταλικής Δημοκρατίας διαδικασίας λόγω παραβάσεως, η οποία αφορούσε τα εμπόδια που έθετε το κράτος μέλος αυτό στην εμπορία του κατεψυγμένου προψημένου άρτου. Η διαδικασία αυτή περατώθηκε στις 29 Μαρτίου 1995, ενόψει ακριβώς της επικείμενης τότε εκδόσεως της εγκυκλίου.

7 Με την εγκύκλιο αυτή ερμηνεύεται το τροποποιημένο άρθρο 14 του νόμου 580/1967, προκειμένου να αποφευχθεί οποιοδήποτε ενδεχόμενο ασυμβιβάστου με το κοινοτικό δίκαιο. Συναφώς, στην εν λόγω εγκύκλιο αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Για τη συσκευασία του ψωμιού, πρέπει να χρησιμοποιούνται σακούλες από υλικό που επιτρέπει στο ψωμί να αναπνέει και στις οποίες πρέπει να αναγράφονται τα ακόλουθα στοιχεία: συστατικά, επιχείρηση παραγωγής και/ή συσκευασίας, έδρα της επιχειρήσεως παραγωγής και προέλευση του προψημένου και κατεψυγμένου ψωμιού, ημερομηνία λήξεως. Το προϊόν μπορεί ενδεχομένως να τοποθετείται στη σακούλα κατά το χρονικό σημείο της πωλήσεως.»

8 Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εγκύκλιος καταργήθηκε μετά την τροποποίηση που επέφερε στο τροποποιημένο άρθρο 14 του νόμου 580/1967 το Decreto del Presidente della Repubblica nº 502, Regolamento recante norme per la revisione della normativa in materia di lavorazione e di commercio del pane, a norma dell'articolo 50 della legge nº 146 del 22 febbraio 1994 (διάταγμα του Προέδρου της Δημοκρατίας, περί διατάξεων για την αναθεώρηση της ρυθμίσεως της παρασκευής και της εμπορίας άρτου, βάσει του άρθρου 50 του ιταλικού νόμου 146, της 22ας Φεβρουαρίου 1994), της 30ής Νοεμβρίου 1998 (στο εξής: διάταγμα

502/1998). Το άρθρο 1 του διατάγματος αυτού, που επιγράφεται: «Εν μέρει ψημένος άρτος», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Για την εφαρμογή του άρθρου 14, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 580, της 4ης Ιουλίου 1967, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 44 του νόμου 146, της 22ας Φεβρουαρίου 1994, ο άρτος που λαμβάνεται κατόπιν συμπληρωματικού ψησίματος εν μέρει ψημένου (κατεψυγμένου ή μη) άρτου πρέπει να διανέμεται και να πωλείται, ήδη συσκευασμένος, σε σημεία διαφορετικά από τα σημεία πωλήσεως του νωπού άρτου και επί της συσκευασίας πρέπει να αναγράφονται, πέρα από τα στοιχεία που προβλέπει το νομοθετικό διάταγμα 109, της 27ης Ιανουαρίου 1992, τα εξής στοιχεία:

α) "παρασκευάστηκε από εν μέρει ψημένο και κατεψυγμένο άρτο", εφόσον το αρχικό προϊόν ήταν κατεψυγμένο,

β) "παρασκευάστηκε από εν μέρει ψημένο άρτο", εφόσον το αρχικό προϊόν δεν ήταν καθ' οιονδήποτε τρόπο κατεψυγμένο.»

9 Το άρθρο 9 του ίδιου διατάγματος, που επιγράφεται: «Αμοιβαία αναγνώριση», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Οι διατάξεις του παρόντος διατάγματος, καθώς και οι διατάξεις του νόμου 580, της 4ης Ιουλίου 1967, δεν έχουν εφαρμογή στον άρτο που εισάγεται και πωλείται εντός της εθνικής επικράτειας, εφόσον έχει παραχθεί και τεθεί στο εμπόριο νομίμως εντός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ή προέρχεται από χώρα που έχει προσχωρήσει στη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Στις 26 Απριλίου 1994 οι επιθεωρητές μιας αρμόδιας για θέματα δημόσιας υγιεινής ιταλικής υπηρεσίας μετέβησαν στο αρτοποιείο του T. Morellato και διαπίστωσαν ότι, σε ράφια και κιβώτια, υπήρχαν χύδην και εκτός συσκευασιών διάφορα είδη ψωμιού, τα οποία προέρχονταν όλα από κατεψυγμένο και προψημένο ψωμί που είχε εισαγάγει ο T. Morellato από τη Γαλλία και είχε ψήσει στο αρτοποιείο του. Στα ράφια και στα κιβώτια αυτά ήσαν τοποθετημένα μικρά δελτία, στα οποία αναγράφονταν η ονομασία του πωλούμενου είδους, με την επισήμανση ότι πρόκειται για ψωμί προερχόμενο από κατεψυγμένο και προψημένο προϊόν, τα συστατικά και η επωνυμία της επιχειρήσεως παραγωγής και διανομής.

11 Οι επιθεωρητές διαπίστωσαν επίσης ότι το ψωμί δεν τοποθετούνταν σε ειδική χαρτοσακούλα, η οποία σφραγιζόταν με συρραπτικό μηχάνημα, παρά μόνο κατά τη στιγμή που ο πωλητής το παρέδιδε στον αγοραστή και όχι πριν τεθεί το προϊόν προς πώληση, όπως προέβλεπε η ισχύουσα τότε ιταλική νομοθεσία.

12 Κατόπιν αυτών, ο Δήμαρχος της Πάδοβας εξέδωσε ένταλμα πληρωμής, με το οποίο απαίτησε από τον T. Morellato να καταβάλει το ποσό του 1 200 000 ιταλικών λιρών (ITL), επειδή, ως ιδιοκτήτης εργαστηρίου ψησίματος κατεψυγμένου ψωμιού και κατεψυγμένων ειδών και παρασκευασμάτων ζαχαροπλαστικής, όπου πωλούσε επίσης τα εν λόγω προϊόντα, είχε παραβεί το τροποποιημένο άρθρο 14 του νόμου 580/1967, διότι πωλούσε τα εν λόγω προϊόντα συσκευασμένα σε χάρτινες σακούλες, οι οποίες δεν σφραγίζονταν με συρραπτικό μηχάνημα παρά μόνο κατά το χρονικό σημείο της παραδόσεως στον πελάτη.

13 Ο T. Morellato άσκησε ανακοπή κατά του εντάλματος αυτού ενώπιον του Tribunale civile di Padova. Ισχυρίστηκε δε, μεταξύ άλλων, ότι το τροποποιημένο άρθρο 14 του νόμου 580/1967 αντιβαίνει στα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης, καθόσον η εν λόγω εθνική διάταξη δημιουργεί εμπόδιο που καθιστά αδύνατη ή έστω περιορίζει την ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων που έχουν παραχθεί νομίμως σε άλλο κράτος

μέλος, χωρίς να συντρέχουν οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 36 της Συνθήκης λόγοι προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων.

14 Το Tribunale civile di Padova αποφάσισε, λόγω των αμφιβολιών του ως προς την ορθή ερμηνεία του εφαρμοστέου εν προκειμένω κοινοτικού δικαίου, να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης ΕΚ την έννοια ότι είναι ασυμβίβαστο με τις διατάξεις τους το άρθρο 14, τέταρτο εδάφιο, του ιταλικού νόμου 580, της 4ης Ιουλίου 1967 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 44, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 146, της 22ας Φεβρουαρίου 1994), όπως ερμηνεύθηκε από τον Δήμαρχο της Πάδοβας με το επίδικο ένταλμα πληρωμής, καθόσον το άρθρο αυτό απαγορεύει την πώληση άρτου που έχει παραχθεί κατόπιν συμπληρωματικού ψησίματος εν μέρει ψημένου, κατεψυγμένου ή μη, άρτου (που έχει παρασκευαστεί και εισαχθεί νομίμως από τη Γαλλία), αν ο μεταπωλητής δεν το έχει προηγουμένως συσκευάσει;

2) Πρέπει το άρθρο 14, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 580, της 4ης Ιουλίου 1967 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 44, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 146, της 22ας Φεβρουαρίου 1994), και η συνακόλουθη ερμηνεία που του προσέδωσε ο Δήμαρχος της Πάδοβας να θεωρηθούν ως ποσοτικός περιορισμός ή μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος, υπό την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΚ;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: Μπορεί η Ιταλία να επικαλεστεί την προβλεπόμενη στο άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΚ παρέκκλιση προς τον σκοπό της προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων;

4) Έχουν τα ιταλικά δικαστήρια την υποχρέωση να μην εφαρμόζουν το άρθρο 14, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 580, της 4ης Ιουλίου 1967 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 44, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 146, της 22ας Φεβρουαρίου 1994);

5) Πρέπει, συνεπώς, να επιτρέπεται η ελεύθερη κυκλοφορία του άρτου που έχει παραχθεί κατόπιν συμπληρωματικού ψησίματος εν μέρει ψημένου, κατεψυγμένου ή μη, άρτου (που έχει παρασκευαστεί και εισαχθεί νομίμως από τη Γαλλία), χωρίς κανέναν περιορισμό, όπως είναι ο περιορισμός περί "προηγούμενης συσκευασίας", τον οποίο προβλέπει το άρθρο 14, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 580, της 4ης Ιουλίου 1967 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 44, τέταρτο εδάφιο, του νόμου 146, της 22ας Φεβρουαρίου 1994);»

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

15 Ούτε οι διάδικοι της κύριας δίκης ούτε η Ιταλική Κυβέρνηση υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις στο Δικαστήριο.

16 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η παράβαση που καταλογίζεται στον T. Morellato αφορά διάταξη του εθνικού δικαίου, της οποίας το περιεχόμενο φαίνεται ότι διασαφηνίστηκε με την εγκύκλιο που εκδόθηκε κατόπιν διαδικασίας λόγω παραβάσεως που κίνησε η Επιτροπή κατά της Ιταλικής Δημοκρατίας.

17 Το Δικαστήριο έθεσε στην Ιταλική Κυβέρνηση το ερώτημα κατά πόσον η εγκύκλιος αυτή μπορούσε να μεταβάλει τη νομική βάση των μέτρων που έλαβε ο Δήμαρχος της Πάδοβας κατά του T. Morellato, λαμβάνοντας υπόψη ενδεχομένως την αρχή περί διαχρονικής εφαρμογής του λιγότερο αυστηρού ποινικού νόμου. Από την απάντηση της Ιταλικής Κυβερνήσεως συνάγεται ότι η εγκύκλιος καταργήθηκε με το διάταγμα 502/1998, αλλά δεν διευκρινίζονται τα αποτελέσματα της καταργήσεως αυτής επί της καταστάσεως του T. Morellato.

18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο τεκμαίρεται κατ' ανάγκη ότι ο δήμαρχος είχε την εξουσία να επιβάλει στον T. Morellato κύρωση βάσει των εθνικών διατάξεων που παραθέτει το αιτούν δικαστήριο με τα ερωτήματά του.

Επί του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου ερωτήματος

19 Με το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσία αν συνιστά ποσοτικό περιορισμό ή μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος, υπό την έννοια του άρθρο 30 της Συνθήκης, η απαίτηση προηγούμενης συσκευασίας, την οποία προβλέπει η νομοθεσία κράτους μέλους ως προϋπόθεση της εμπορίας του άρτου που λαμβάνεται κατόπιν της ολοκληρώσεως εντός του κράτους αυτού του ψησίματος του εν μέρει ψημένου, κατεψυγμένου ή μη, άρτου που έχει εισαχθεί από άλλο κράτος μέλος. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο θέτει επίσης το ζήτημα αν η απαίτηση αυτή μπορεί να δικαιολογείται για λόγους αναγόμενους στην προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης.

Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

20 Η Επιτροπή, που είναι η μόνη που υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις, υπενθυμίζει εκ προοιμίου ότι η συσκευασία του επίμαχου στην κύρια δίκη άρτου πριν από τη διάθεσή του στο εμπόριο δεν διέπεται από κοινοτική ρύθμιση και ότι η υποχρέωση τέτοιας συσκευασίας προβλέπεται από τη νομοθεσία ενός μόνο κράτους μέλους, και συγκεκριμένα της Ιταλικής Δημοκρατίας.

21 Η υποχρέωση αυτή επιβάλλει πρόσθετη επιβάρυνση και πρόσθετο κόστος στους οικείους εμπόρους, πράγμα που σημαίνει ότι συνιστά αντικίνητρο για τις εισαγωγές

στην Ιταλία προψημένου άρτου και αποτελεί μέτρο αποτελέσματος ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό των εισαγωγών, υπό την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης.

22 Η Επιτροπή προσθέτει ότι η υποχρέωση προηγούμενης συσκευασίας πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει επιπτώσεις στη διαδικασία παρασκευής του άρτου και ότι αποτελεί επομένως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του προϊόντος, υπό την έννοια της αποφάσεως της 24ης Νοεμβρίου 1993, C-267/91 και C-268/91, Keck και Mithouard (Συλλογή 1993, σ. I-6097).

23 Επιπλέον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η υποχρέωση αυτή, δεδομένου ότι δεν προβλέπεται για τα άλλα είδη άρτου, π.χ. για τον νωπό άρτο, τα οποία μπορούν ελεύθερα να πωλούνται χύδην και να συσκευάζονται κατά το χρονικό σημείο της πωλήσεως, πλήττει κυρίως τα εισαγόμενα προϊόντα. Επομένως, δημιουργεί αδικαιολόγητη διάκριση μεταξύ των διαφόρων ειδών άρτου, προς όφελος του νωπού άρτου, τοπικού καθαρά προϊόντος που ψήνεται και πωλείται κατά κανόνα την ίδια ημέρα, ανεξάρτητα από το αν παρασκευάζεται με παραδοσιακό τρόπο ή βιομηχανικά. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι το έτοιμο προς κατανάλωση ψωμί είναι πολύ ευαίσθητο προϊόν, ο προψημένος άρτος είναι το μόνο σχεδόν είδος άρτου για το οποίο θα μπορούσαν να υπάρχουν ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

24 Όσον αφορά το ενδεχόμενο υπάρξεως δικαιολογητικού λόγου για το διαπιστωθέν εμπόδιο, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ο γενικού συμφέροντος σκοπός της προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογητικό λόγο για την επιβολή της επίμαχης υποχρεώσεως.

25 Η Επιτροπή φρονεί μεν ότι ορισμένες υποχρεώσεις προηγούμενης συσκευασίας θα μπορούσαν ενδεχομένως να δικαιολογούνται για λόγους προστασίας του καταναλωτή, καθόσον ιδίως του παρέχουν επαρκώς σαφή και πλήρη πληροφόρηση για το

είδος του πωλούμενου προϊόντος πριν καν εκδηλώσει την πρόθεσή του να αγοράσει το προϊόν, εν πάση περιπτώσει όμως θεωρεί ότι η υποχρέωση που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης είναι, από την άποψη αυτή, δυσανάλογη.

Απάντηση του Δικαστηρίου

26 Για να δοθεί απάντηση στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα, πρέπει κατ' αρχάς να εξακριβωθεί αν η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Keck και Mithouard, στην οποία αναφέρθηκε η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της.

27 Με τη σκέψη 16 της εν λόγω αποφάσεως το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι εθνικές διατάξεις που περιορίζουν ή απαγορεύουν ορισμένες προϋποθέσεις ή μεθόδους πωλήσεως, εφόσον εφαρμόζονται επί όλων των ενδιαφερομένων επιχειρηματιών που ασκούν τη δραστηριότητά τους εντός του εθνικού εδάφους και εφόσον επηρεάζουν ομοίως, τόσο από νομική όσο και από πραγματική άποψη, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και των προϊόντων των προερχομένων από άλλα κράτη μέλη, δεν μπορούν να επηρεάσουν άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, υπό την έννοια της αποφάσεως της 11ης Ιουλίου 1974, 8/74, Dassonville (Συλλογή τόμος 1974, σ. 411).

28 Στη συνέχεια το Δικαστήριο χαρακτήρισε ως διατάξεις που περιορίζουν ή απαγορεύουν ορισμένες προϋποθέσεις ή μεθόδους πωλήσεως, υπό την έννοια της αποφάσεως Keck και Mithouard, ορισμένες διατάξεις που αφορούσαν τον τόπο και τα ωράρια πωλήσεως ορισμένων προϊόντων, καθώς και τη διαφήμισή τους και ορισμένες μεθόδους εμπορίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1993, C-292/92, Hünermund κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-6787, της 2ας Ιουνίου 1994, C-401/92 και C-402/92, Tankstation 't Heukske και Boermans, Συλλογή 1994, σ. I-2199, και της 13ης Ιανουαρίου 2000, C-254/98, TK-Heimdienst, Συλλογή 2000, σ. I-151). Αντίθετα, ουδέποτε το Δικαστήριο θεώρησε ότι αφορούν τις προϋποθέσεις ή

μεθόδους πωλήσεως οι εθνικές διατάξεις που, ενώ ρυθμίζουν διάφορες πτυχές της διαθέσεως ορισμένων προϊόντων στο εμπόριο, απαιτούν ταυτόχρονα τη μετατροπή των προϊόντων αυτών.

29 Συναφώς επιβάλλεται να υπενθυμιστεί ότι το Δικαστήριο έχει δεχτεί ότι η ανάγκη αλλαγής της συσκευασίας ή της επισημάνσεως των εισαγόμενων προϊόντων αποκλείει να πρόκειται για κάποια μέθοδο ή προϋπόθεση πωλήσεως, υπό την έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως Keck και Mithouard (βλ. αποφάσεις της 3ης Ιουνίου 1999, C-33/97, Colim, Συλλογή 1999, σ. I-3175, σκέψη 37, και της 16ης Ιανουαρίου 2003, C-12/00, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2003, σ. I-459, σκέψη 76).

30 Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι αφορά τις προϋποθέσεις ή μεθόδους πωλήσεως, υπό την έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως Keck και Mithouard, η ρύθμιση κράτους μέλους που απαγορεύει τη διάθεση στο εμπόριο εντός του κράτους μέλους αυτού ενός προϊόντος που έχει παραχθεί και τεθεί στο εμπόριο νομίμως εντός άλλου κράτους μέλους, αν δεν έχει γίνει προηγουμένως νέα ειδική συσκευασία του που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της ρυθμίσεως αυτής.

31 Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ο λόγος για τον οποίο η ρύθμιση που επιβάλλει ορισμένες προϋποθέσεις πωλήσεως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης είναι ότι η ρύθμιση αυτή δεν είναι ικανή να εμποδίσει την πρόσβαση των εισαγόμενων προϊόντων στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής ή να παρεμβάλει περισσότερα προσκόμματα για την πρόσβαση των εισαγόμενων προϊόντων από ό,τι των εγχωρίων (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Keck και Mithouard, σκέψη 17, και απόφαση της 10ης Μαΐου 1995, C-384/93, Alpine Investments, Συλλογή 1995, σ. I-1141, σκέψη 37).

32 Η ιδιαιτερότητα της υποθέσεως της κύριας δίκης είναι ότι το προϊόν που διέθετε προς πώληση ο T. Morellato εισαγόταν χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της παραγωγής του. Πράγματι, για να καταστεί δυνατή η εμπορία του προϊόντος στην Ιταλία ως άρτου έτοιμου προς κατανάλωση, ήταν αναγκαίο το συμπληρωματικό ψήσιμο του προψημένου άρτου που εισαγόταν από τη Γαλλία.

33 Το ίδιο το γεγονός ότι ένα προϊόν πρέπει να υποστεί, μετά την εισαγωγή του, κάποια μεταποίηση, δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να εμπίπτει ορισμένη προϋπόθεση σχετική με την εμπορία του στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης. Συγκεκριμένα, ενδέχεται, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, το εισαγόμενο προϊόν να μην είναι απλώς συστατικό άλλου προϊόντος, αλλά να αποτελεί στην πραγματικότητα το προϊόν που προορίζεται να διατεθεί στο εμπόριο κατόπιν της ολοκληρώσεως μιας απλής διαδικασίας μεταποιήσεως.

34 Στην περίπτωση αυτή το κρίσιμο ερώτημα είναι αν η απαίτηση προηγούμενης συσκευασίας, την οποία προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους εισαγωγής, καθιστά αναγκαία την προσαρμογή του προϊόντος, προκειμένου να τηρηθεί η απαίτηση αυτή.

35 Στην προκειμένη υπόθεση, από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι ο προψημένος άρτος, όπως εισαγόταν στην Ιταλία, έπρεπε να προσαρμόζεται για να τηρεί την απαίτηση αυτή.

36 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η απαίτηση περί προηγούμενης συσκευασίας που αφορά μόνο την εμπορία του άρτου που λαμβάνεται μετά το τελικό ψήσιμο του προψημένου άρτου δεν εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης, εκτός αν συνιστά στην πραγματικότητα διάκριση σε βάρος των εισαγόμενων προϊόντων.

37 Συγκεκριμένα, αν στο κράτος μέλος εισαγωγής δεν υπάρχει παραγωγή του οικείου προϊόντος, η εν λόγω απαίτηση, έστω και αν εφαρμοζόταν αδιακρίτως, θα έπληττε μόνο τα εισαγόμενα προϊόντα, καθόσον θα αποτελούσε αντικίνητρο για την εισαγωγή τους ή θα τα καθιστούσε λιγότερο ελκυστικά για τον τελικό καταναλωτή. Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, πράγμα που επίσης οφείλει να εξακριβώσει το εθνικό δικα-

στήριο, η εν λόγω απαίτηση θα συνιστούσε εμπόδιο στην εισαγωγή και θα ενέπιπτε επομένως στην απαγόρευση που προβλέπει το άρθρο 30 της Συνθήκης, εκτός αν ήταν δικαιολογημένη προς επιδίωξη σκοπού γενικού συμφέροντος, ο οποίος θα υπερίσχυε των απαιτήσεων της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

38 Όπως προκύπτει από τη διατύπωση του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, ο μόνος δικαιολογητικός λόγος του οποίου γίνεται επίκληση στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι αυτός που αφορά την προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης.

39 Ούτε το αιτούν δικαστήριο ούτε η Ιταλική Κυβέρνηση παρέσχον κανένα στοιχείο από το οποίο να αποδεικνύεται ότι το γεγονός ότι ο άρτος που πωλούσε ο T. Morellato δεν συσκευαζόταν πριν από την πώλησή του ενέχει κινδύνους για την υγεία.

40 Ειδικότερα, η Ιταλική Κυβέρνηση αναγνώρισε ρητά, με την απάντησή της σε ερώτηση του Δικαστηρίου, ότι οι τροποποιήσεις του άρθρου 14 του νόμου 580/1967 δεν οφείλονταν σε λόγους αναγόμενους σε απαιτήσεις της ασφάλειας των τροφίμων ή στην προστασία του καταναλωτή, αλλά μόνο στο γεγονός ότι ο προψημένος άρτος, κατεψυγμένος ή μη, που διετίθετο στο εμπόριο μετά την ολοκλήρωση του ψησίματός του ήταν υπερβολικά ανταγωνιστικός σε σχέση με τον άρτο που παραγόταν με παραδοσιακές μεθόδους.

41 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, αν στην κύρια δίκη διαπιστωθεί η ύπαρξη προσκόμματος, το πρόσκομμα αυτό δεν θα μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένο για λόγους αναγόμενους την προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης.

42 Στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα πρέπει συνεπώς να δοθεί η απάντηση ότι δεν συνιστά ποσοτικό περιορισμό ή μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος, υπό την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης, η απαίτηση προηγούμενης συσκευασίας, την οποία προβλέπει η νομοθεσία κράτους μέλους ως προϋπόθεση της εμπορίας του άρτου που λαμβάνεται κατόπιν της ολοκληρώσεως εντός του κράτους αυτού του ψησίματος του εν μέρει ψημένου, κατεψυγμένου ή μη, άρτου που έχει εισαχθεί από άλλο κράτος μέλος, εφόσον η απαίτηση αυτή εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στα εγχώρια όσο και στα εισαγόμενα προϊόντα και εφόσον δεν συνιστά στην πραγματικότητα διάκριση σε βάρος των εισαγόμενων προϊόντων.

Αν το εθνικό δικαστήριο διαπιστώσει, κατά την εξέταση αυτή, ότι η εν λόγω απαίτηση δημιουργεί πρόσκομμα στις εισαγωγές, το πρόσκομμα αυτό δεν θα μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένο για λόγους αναγόμενους στην προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης.

Επί του τέταρτου και του πέμπτου ερωτήματος

43 Με το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσία αν τα εθνικά δικαστήρια έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν πλήρως την αποτελεσματικότητα του άρθρου 30 της Συνθήκης και να προβαίνουν, προς τούτο, στην αυτεπάγγελτη μη εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που είναι ασυμβίβαστες με το άρθρο αυτό.

44 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει σαφώς ότι πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στα ερωτήματα αυτά, κατόπιν της αναδιατυπώσεώς τους (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, 106/77, Simmenthal, Συλλογή τόμος 1978, σ. 239, σκέψη 21, και της 13ης Μαρτίου 1997, C-358/95, Morellato, Συλλογή 1997, σ. I-1431, σκέψη 18).

45 Στο τέταρτο και στο πέμπτο ερώτημα πρέπει συνεπώς να δοθεί η απάντηση ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν πλήρως την αποτελεσματικότητα του άρθρου 30 της Συνθήκης και να προβαίνουν, προς τούτο, στην αυτεπάγγελτη μη εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που είναι ασυμβίβαστες με το άρθρο αυτό.

Επί των δικαστικών εξόδων

46 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, που κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2000 το Tribunale civile di Padova, αποφαίνεται:

1) **Δεν συνιστά ποσοτικό περιορισμό ή μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος, υπό την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως,**

άρθρου 28 ΕΚ), η απαίτηση προηγούμενης συσκευασίας, την οποία προβλέπει η νομοθεσία κράτους μέλους ως προϋπόθεση της εμπορίας του άρτου που λαμβάνεται κατόπιν της ολοκληρώσεως εντός του κράτους αυτού του ψησίματος του εν μέρει ψημένου, κατεψυγμένου ή μη, άρτου που έχει εισαχθεί από άλλο κράτος μέλος, εφόσον η απαίτηση αυτή εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στα εγχώρια όσο και στα εισαγόμενα προϊόντα και εφόσον δεν συνιστά στην πραγματικότητα διάκριση σε βάρος των εισαγόμενων προϊόντων.

Αν το εθνικό δικαστήριο διαπιστώσει, κατά την εξέταση αυτή, ότι η εν λόγω απαίτηση δημιουργεί πρόσκομμα στις εισαγωγές, το πρόσκομμα αυτό δεν θα μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένο για λόγους αναγόμενους στην προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 30 ΕΚ).

2) Τα εθνικά δικαστήρια έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν πλήρως την αποτελεσματικότητα του άρθρου 30 της Συνθήκης και να προβαίνουν, προς τούτο, στην αυτεπάγγελτη μη εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που είναι ασυμβίβαστες με το άρθρο αυτό.

Timmermans Edward La Pergola

Jann von Bahr

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 18 Σεπτεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

M. Wathelet